

לנשום עמוק: נדרש עוד זמן לביסוס הערכה מסכמת על המלחמה באיראן

החתימה על מזכר ההבנות בין וושינגטון לטהראן
והמשא ומתן בשווייץ – הערכה קצת אחרת

פרופ' קובי מיכאל | יוני 2026

(תצלום: Rokas Tenys)

עיקרי הדברים

- החתימה על מזכר ההבנות בין ארה"ב לאיראן נתפסת בשיח הציבורי כהישג איראני וככישלון ישראלי, אך הערכה זו מוקדמת מדי ומתעלמת מהפער בין הצלחה דיפלומטית נקודתית לבין הישג אסטרטגי ארוך טווח.
- איראן הצליחה להימנע מהסכם כניעה, לזכות להכרה כצד שווה במשא ומתן ולקבל הקלות כלכליות מסוימות, אך מצבה הצבאי, הכלכלי והפנימי נחלש באופן משמעותי בעקבות המערכה.

- תוכנית הגרעין האיראנית נפגעה באופן חלקי אך מהותי: מתקני ההעשרה ניזוקו, יכולת ההעשרה המיידית נפגעה, ואיראן נדרשת כעת להסכים למנגנוני פיקוח ולווייתורים שסירבה להם בעבר.
- אף שנותרו אי-ודאות וסיכונים חמורים, בעיקר סביב מיקום חומרי הביקוע והמשך קיומו של ידע גרעיני איראני, אין מדובר בניצחון איראני כל עוד אין בידי איראן יכולת מעשית לייצר או להפעיל נשק גרעיני.
- ציר ההתנגדות האיראני נפגע קשות: חמאס הוכה, חיזבאללה נחלש מאוד, והיכולת של איראן להפעיל טבעת אש אפקטיבית נגד ישראל או להרתיע אותה נפגעה באופן ניכר.
- למרות המתחים בין ירושלים לווינגטון, שיתוף הפעולה הצבאי והמודיעיני בין ישראל לארה"ב נותר עמוק וחסר תקדים, וישראל עדיין שומרת על חופש פעולה מול איומים חיוניים לביטחונה.
- לכן, במקום למסגר את המצב כ"ניצחון מוחלט" או כ"תבוסה מלאה", יש לבחון את המערכה כהליך מתמשך שבו לישראל הישגים טקטיים ואופרטיביים משמעותיים, אך נדרש עוד זמן ומדיניות נחושה כדי להפוך אותם להישגים אסטרטגיים יציבים.

מבוא

ב-14 ביוני 2026 התבשר העולם על אודות הסכמה שהושגה בין ארה"ב לאיראן לחתימה על מזכר הבנות. החתימה הדיגיטלית על המזכר התקיימה ב-17 ביוני 2026 וטקס החתימה הרשמי אמור היה להתקיים בטקס חגיגי בשווייץ ביום שישי 19 ביוני 2026, אלא שזה בוטל בשל סירובה של איראן לשלוח את המשלחת לטקס בטענה שצה"ל מפר את הפסקת האש בלבנון. משנחתם ההסכם דיגיטלי החל מניין 60 הימים שבמהלכם יתנהל משא ומתן בין ארה"ב לאיראן, לצורך הגעה להסכם סופי, האמור להסדיר את סוגיות הגרעין לצד סוגיות מהותיות אחרות.

אם ההתנהלות האיראנית שהובילה לביטול טקס החתימה בשווייץ, כמו הנטישה ההפגנתית את חדר המשא ומתן בעקבות איומי הנשיא טראמפ על איראן ביומו הראשון של המפגש הראשון, היא בחזקת סימן מעיד, הרי שסיכויי ההצלחה של המשא ומתן נמוכים ביותר. מצר הורמוז אמור להיפתח לתנועה חופשית, והפסקת האש אמורה לחול גם בלבנון. איראן צפויה לקבל הקלות בסנקציות וחלק מכספיה המוקפאים יופשרו ויועברו אליה (מוכרים דיווחים על סכום של כמה מיליארדי דולר שכבר הופשרו), וארה"ב אמורה להסיר את הסגר הימי ולדלל את היערכותה הצבאית במרחב.

אין חולק שבעצם ההגעה לחתימה על מזכר הבנות יש לראות הישג איראני משמעותי הרבה יותר מהישג אמריקאי. ארה"ב, למרות היותה המעצמה המובילה והחזקה בעולם, לא הצליחה לכפות את רצונה על איראן. למעשה ארה"ב לא הכניעה את איראן, ואם התישה אותה הרי שלא הצליחה למצות את ההתשה עד תום – עד להכנעת המשטר והבאתו לקבל הסדר בתנאים שתכתיב ארה"ב. למרות א-סימטריה מובהקת ביחסי הכוחות לטובת ארה"ב, בחרה האחרונה לנהל את המשא ומתן עם איראן כשחקן השקול לה. איראן היטיבה למנף את הסיטואציה ולהדהד דימוי של מנצחת, כשהיא איננה מהססת לבוז לארה"ב ולנשיאה ואז גם לכפות את איחוד הזירות באמצעות החלת הפסקת האש גם על לבנון. מהלך זה מחזק את חיזבאללה, מחליש מאוד את לבנון כמדינה ואת

ממשלתה ומכביד על ישראל בכל הנוגע למרחב הגמישות והפעולה להתמודדות עם האיום של חיזבאללה, מבלי להיקלע לעימות חריף עם הממשל האמריקאי.

נשיא ארה"ב, בהתנהלותו הפומבית והמתקשרת, כמו גם בסיוע סגן הנשיא ואנס ואחרים בממשל האמריקאי, ביזה את ראש ממשלת ישראל, הציגו כמי שנתון למרותו המוחלטת ותרם רבות למיצוב מעמדה של ישראל כמדינת חסות של ארה"ב יותר מאשר בעלת ברית שלה.

באופן טבעי, ואולי גם הגיוני, הביקורות בישראל חצו קווים ומחנות פוליטיים. ראש הממשלה בנימין נתניהו בוקר באופן חריף והוצג כמי שנכשל במימוש מטרות המלחמה, וכמי שהוביל את יחסי ישראל-ארה"ב לשפל היסטורי, תוך פגיעה קשה במעמדה של ישראל ובחופש הפעולה שלה. הוא מוצג כמי שהימר על הנשיא טראמפ מבלי להביא בחשבון את מחיר התלות שתיווצר כתוצאה מהצטרפותה של ארה"ב למהלך הצבאי נגד איראן, ומבלי להשכיל לשמר את התמיכה הדו-מפלגתית בישראל ואת הקשר עם הקהילה היהודית. חמור מכך, ראש הממשלה מואשם בדרדור מצבה האזורי והבינלאומי של ישראל, בהרחקת הסיכוי להרחבת הסכמי אברהם ובכישלון המימוש של מטרות המלחמה מול חמאס וחיזבאללה. יש המחמירים וטוענים שמצבה של ישראל היום חמור יותר משהיה טרם יצא לדרך מבצע "שאגת הארי".

הביקורות המושמעות, כמו גם הדאגה לגבי עתידה של מדינת ישראל ומצבה בעת הזו, אינן נטולות אחיזה במציאות. אכן, יש ממה לדאוג וראוי לדאוג, אלא שדווקא בעת הזו, חשוב לנסות להרחיב את היריעה ולאמץ פרספקטיבה רחבה יותר, לא לאבד את הקשר אל העובדות ואל פני המציאות שלאחר מבצע "שאגת הארי" ולזכור שהמשא ומתן האמיתי עוד טרם החל, אולי גם לא יוציא את ימיו וייכשל, כשלישראל יכולה להיות השפעה על המשא ומתן ויכולת לעמוד על משמר האינטרסים החיוניים שלה בקביעת עובדות ובניהול מדיניות בהירה ונחושה, בעיקר בהתייחס לחיזבאללה ולחמאס.

תמונת המצב

הנרטיב הרווח בשיח הציבורי הישראלי והבינלאומי מציג את מזכר ההבנות בין ארה"ב לבין איראן כהישג אסטרטגי של איראן וכתבוסה של ישראל. גם אם הנרטיב מוגזם או מוקצן, יש בו גרעין של אמת, אלא שבה בעת חשוב להבחין בין הישגים טקטיים לבין הישגים אסטרטגיים ובין הפסקת אש לבין ניצחון. הנרטיב מתמקד בתמונת הרגע תוך התעלמות מהשינויים המשמעותיים שחלו במאזן הכוחות האזורי מאז ה-7 באוקטובר 2023, וביתר שאת מאז נובמבר 2024. הצלחתה הדיפלומטית של איראן איננה אקוויוולנטית בהכרח להישג אסטרטגי ארוך טווח. הצלחה דיפלומטית איראנית שניתן יהיה לתרגמה לניצחון תושג רק בהובלת המשא ומתן להסכם אשר נותן מענה לרוב האינטרסים החיוניים לשיטתו של המשטר הקיים.

מאחר שהחתירה להישגים אלו עומדת במתח ובסתירה למטרות ולאינטרסים האמריקאיים, יש להניח קושי של הצדדים לגשר על פני הפערים. התעקשותו של הנשיא טראמפ לשלול מאיראן יכולת גרעין צבאי, התייצבותו לצד ישראל בנוגע לזכות ההגנה העצמית והתגובה לכל הפרת הסכם של חיזבאללה או איום על ביטחון ישראל, גם אם במתכונת מרוסנת ומצומצמת מזו שישראל מכוונת אליה, שימור הפריסה הצבאית האמריקאית במרחב למשך כל תקופת המשא ומתן ונכונות מוצהרת לחדש את המתקפה הצבאית במקרה של כישלון המשא ומתן בשל סרבנות איראנית או גרירת

רגליים והימנעות מהגעה להסכם, מייצרים מרחב אפשרויות ופעולה לשימור הישגי המערכה הצבאית והחלשת המשטר האיראני, כמו גם הכשרת התנאים להפלתו על ידי העם האיראני בעתיד.

איראן חתמה על מזכר הבנות הכולל תנאים שאותם סירבה לקבל בעבר. כך, למשל, פתיחת מצר הורמוז ללא כל התניות וללא גביית אגרות מעבר (בשלב זה למשך 60 ימי המשא ומתן), הסכמה לוותר על העשרת אורניום המתאים לשימוש צבאי למשך תקופה ארוכה (שמשכה המדויק ייקבע במשא ומתן), להתחייב שלא תפעל לייצור נשק גרעיני או לרכישתו, הסכמה לקביעת מנגנון פיקוח קפדני – נסיגה מעמדת הפתיחה לגבי ריבונות גרעינית, להמשך הנוכחות הצבאית האמריקאית במרחב ולהפשרה הדרגתית של הכספים ובאופן המותנה בהתנהלותה ובעמידתה בהתחייבויותיה.

איראן גם נכשלה בהכללת לבנון בהפסקת האש לשיטתה, אף על פי שהצליחה לכפות על ארה"ב לכלול במזכר ההבנות סעיף המחיל את הפסקת האש גם בלבנון, מכיוון שישראל מסרבת לקבל את החיבור שאיראן מנסה לייצר בינה לבין לבנון, מסרבת לסגת מהשטחים שבשליטתה ומתעקשת לשמור על חופש הפעולה והתגובה לכל הפרה של חיזבאללה את הפסקת האש, ובכלל זה גם פעולות התקפיות במרחב בירות (אף שלעת עתה, לבקשת הממשל האמריקאי, ניאותה ישראל לנצור את האש מעבר לקו הצהוב).

הגרעין – הצלחה חלקית שאיננה כישלון מלא

הטענה כי ישראל נכשלה בסוגיית הגרעין מכיוון שמאגר האורניום המועשר של איראן לא הושמד אלא רק נקבר, ושלאיראן תהיה היכולת לחלצו מן ההריסות, מוגזמת, ואולי אפילו מנותקת מההקשר ומהעובדות. מתקן ההעשרה בנתאנו נגע בהיקף של כ-75%, מתקן ההעשרה בפורדו (המוגן במעבה האדמה וקשה לפגיעה) ניזוק בהיקף של כ-30%. נכון לנקודת הזמן הזו, אין בידי האיראנים יכולת להעשרה נוספת. תשתיות ההנשקה לגרעין מועשר נפגעו קשות, ולמעשה איראן נותרה ללא תשתית ייצור פעילה ממשית.

במידה שהמשא ומתן יסתיים בהצלחה, ובהנחה שהנשיא האמריקאי לא ייסוג מדרישותיו, האורניום המועשר יוצא מתחום איראן או ידולל בשטחה בפיקוח קפדני, ואיראן לא תוכל לפתח נשק גרעיני או לרכוש כזה. מנגנון פיקוח קפדני יופעל מחדש.

בהקשר זה חשוב להציג הסתייגות מרכזית: המתקן בפורדו אינו מנוטרל לחלוטין, לאיראן יש ונשמר הידע הטכנולוגי הגרעיני, אי-הידיעה לגבי מיקום כל חומרי הביקוע היא בחזקת סיכון חמור, והמוטיבציה האיראנית "לרוץ" לגרעין עדיין קיימת ואותה ניתן יהיה לרסן ולנטר באופן קפדני רק במידה שהצדדים יצליחו לסיים בהצלחה את המשא ומתן ולהגיע להסכם מחייב, או להשמידה במתקפה צבאית או להכות באיראן ולהחליש את המשטר באופן שיכפה עליו את המהלך.

הנרטיב אל מול המציאות – ניתוח בשישה ממדים

בין הנרטיב שהאיראנים מתאמצים לעצב, כמו גם הנרטיב המתעצב במרחב, לבין המציאות יש פערים של ממש, ואותם ראוי להציג ולהדגיש בהתייחסות לשישה ממדים עיקריים:

1. ציר ההתנגדות – שבר מבני ותפקודי

בעוד האיראנים מנסים להחיות את נרטיב ציר ההתנגדות, להדגיש את חיוניותו וממשותו ולפרוס חסות על שלוחיהם, בדגש על חיזבאללה, כחלק מהמשא ומתן, בפועל הציר אולי שרד כרעיון וכמסגרת, אך מוחלש משמעותית ואינו מתפקד כחגורת אש אפקטיבית ומסוכנת נגד ישראל, וגם לא כחגורת מגן אפקטיבית בעבור איראן. יש כאן למעשה אפילו סוג של היפוך יוצרות. איראן, שבנתה את חיזבאללה ככלי התקפי מרתיע נגד ישראל במטרה למנוע מישראל לתקוף אותה, מוצאת את עצמה כמי שצריכה לפעול להגנת חיזבאללה מפני ישראל.

חמאס נפגע אנושות, ולמעשה כבר אינו מהווה איום של ממש על ישראל. גם יכולותיו של חיזבאללה נגרעו ונשחקו במידה ניכרת. אין באפשרותו לחזור ולאיים בפלישה של כוח רדואן לשטח ישראל, מלאי הרקטות ארוכות הטווח והטילים שהיו ברשותו הושמדו כמעט לחלוטין, וחלק גדול ממלאי הרקטות קצרות הטווח שהיו ברשותו ערב ה-7 באוקטובר הושמדו.

אף שההערכות הן שברשות הארגון נותר עוד מלאי של כ-12,000 רקטות, הרי שמדובר בסדר גודל של כ-8% בלבד ממה שהיה ברשות הארגון ב-7 באוקטובר. מערכי הפיקוד והשליטה של הארגון נפגעו קשות. יכולות הייצור העצמאיות נפגעו ונהרסו ברובן, היכולת להברחת אמל"ח ובעיקר נשק מדויק לשטח לבנון נחסמה כמעט לחלוטין, ומעמדו הפוליטי והחברתי של חיזבאללה בלבנון עצמה נפגע קשות, כשביקורת קשה מושמעת נגד הארגון גם מקרב הקהילה השיעית.

תומכי הארגון הפכו ברובם לעקורים במדינתם, הדרום התרוקן מאוכלוסייה שיעית, כפרים שיעיים רבים ששימשו את חיזבאללה כמעוזי טרור הושמדו, וצה"ל שולט בדרום לבנון עד נהר הליטאני ובמקומות מסוימים גם מעבר לו ומשמר את יכולת וחופש הפעולה נגד חיזבאללה בכל מרחב לבנון. במקביל, ישראל מנהלת משא ומתן עם ממשלת לבנון בחסות אמריקאית במטרה להגיע להסכם ביטחוני בדרך להסכם שלום. בעצם המשא ומתן המתנהל באופן גלוי, ובעצם ההצהרות המפורשות של נשיא לבנון וראש ממשלתה נגד חמאס ובעד המשא ומתן עם ישראל, יש כדי להחליש את חיזבאללה.

החות'ים עדיין מחזיקים ביכולת בליסטית ובשליטה במצר באב-אלמנדב, אך גם הם נפגעו קשות על ידי צה"ל הן בהיבט התשתיתי והן בהיבט הצבאי ובחיסול חלק גדול מהנהגתם. עצמאותם של החות'ים והאינטרסים הייחודיים שלהם, לצד יריבות דתית-היסטורית מול השיעה האיראנית, הופכים אותם לשלוח איראני במאפייני התנהלות עצמאית, שאיננה בחפיפה מלאה לאינטרסים האיראניים. יכולת ההיזק שלהם כלפי ישראל נחלשה במידה ניכרת.

2. מעמדה של ארה"ב במרחב ויחסי ישראל-ארה"ב

הנרטיב השגור הוא שארה"ב כפתה על ישראל הסכם בניגוד לאינטרסים שלה למרות שיתוף הפעולה הצבאי איתה. המתח בין המדינות והמנהיגים גואה, ויש אף מי שטוענים שטראמפ "זרק את ישראל אל מתחת לגלגלי האוטובוס". תלותה המוחלטת של ישראל בארה"ב הפכה אותה למעשה למדינת חסות של ארה"ב, יותר מבעלת ברית, ולכן ארה"ב יכולה לכפות על ישראל דברים בניגוד מוחלט לרצונה ולאינטרסים החיוניים שלה.

בפועל, התיאום העמוק בין המדינות והמנהיגים נמשך. ארה"ב לא קיבלה את הדרישה האיראנית לנסיגה מיידית של צה"ל מדרום לבנון ומשליטת היכולת מישראל להגיב על איומי חיזבאללה ועל הפרות ההסכם מצידו. במהלך יומו הראשון של המפגש הראשון שהתקיים בשווייץ ב-21 ביוני 2026

איים הנשיא טראמפ על איראן כי אם לא תרסן את חיזבאללה ותורה לו להפסיק לתקוף את ישראל תחזור ארה"ב לתקוף את איראן.

ארה"ב ממשיכה להתעקש ולעמוד על דרישתה לשלול מאיראן כל יכולת גרעינית צבאית, בין אם עצמאית ובין אם ברכישת יכולת כזו, ומצהירה כי במידה שהצדדים לא יצליחו להגיע להסכם, או במידה שאיראן תפר את ההסכם, תוחזרנה הסנקציות והאופציה הצבאית האמינה נותרת על מכונה (יודגש כי בפועל האמריקאים אינם מפנים את כוחותיהם מהאזור ואלו נותרים בו בפריסה רחבה מאוד המאפשרת מעבר למתקפה בזמן קצר ביותר).

ישראל איננה מחויבת להסכם שיהיה בין ארה"ב לאיראן ככל שמדובר באיומים ממשיים על ביטחונה, ותמשיך לשמור על עצמאותה ועל חופש הפעולה שלה גם במקרים שבהם הממשל האמריקאי יתנגד וגם במחיר עימות עם הממשל האמריקאי. כך לא פועלת מדינת חסות. בפועל, זה כבר קרה במהלך המשא ומתן בין ארה"ב לבין איראן לגבי מזכר ההבנות. אם יש "אור יום" (אי הסכמה) בין ישראל לבין ארה"ב, הרי שהוא אינו בנוגע לכיוון האסטרטגי אלא יותר בנוגע למהירות, לתנאים ולצורך בהכלה ובמיתון התגובות. בנוסף, חשוב להדגיש כי במערכת היחסים בין ארה"ב לישראל יש א-סימטריה מובנית לטובת ארה"ב כמעצמת-על, ולכן אין חפיפה מלאה בין האינטרסים ויש מחיר לפעולה משותפת, שלעולם ישלם השחקן החלש יותר.

3. הכלכלה האיראנית – שבריריות מבנית ותפקודית

איראן, שסבלה מבעיות כלכליות ותשתיות קשות עוד טרם המלחמה, מגיעה למשא ומתן כשמצבה הכלכלי והתשתיתי קשה עשרות מונים יותר: פחות מתמשך של הריאל האיראני, תשתיות ייצור הרוסות, משבר מים ואנרגיה קשה, בתי מגורים שנפגעו, ירידה ניכרת בהכנסות המדינה ונכסים מוקפאים.

איראן מבקשת להפשיר נכסים מוקפאים, ואלו לא יופשרו כולם ובבת אחת אלא באופן הדרגתי המותנה בעמידה קפדנית של איראן בהסכם. הפרת ההסכם תוביל לחידוש הסנקציות ואולי גם לחידוש המצור הימי, המסב לאיראן נזק יומי בשיעור של כחצי מיליארד דולר. תביעתה של איראן לגבות אגרת מעבר במצר הורמוז בתום 60 ימי המשא ומתן נדחית על הסף על ידי ארה"ב, והנשיא טראמפ אף התבטא בהקשר זה ואמר כי במידה שתיגבה אגרת מעבר היא תיגבה על ידי ארה"ב, שתחדש את המצור הימי ותגבה את אגרת המעבר לצורך כיסוי הוצאות המצור.

ההערכות לגבי שיקום התשתיות שנפגעו ונזקי המלחמה כדי להחזיר את איראן למצב שבו הייתה טרם המלחמה (שכאמור לא היה מצב טוב) נעות בין 400 מיליארד לטריליון דולר. משך הזמן המוערך לשיקום נאמד בשנים.

4. אי-הוודאות הגרעינית

אי-הידיעה בנוגע למקום האחסון של חומרי הביקוע אכן מטרידה ומעוררת חשש בנוגע ליכולת האיראנית להגיע למקומות אלה, לחלץ את חומרי הביקוע ולהסתירם מחדש. במובן זה, מדובר בכישלון ישראלי ואמריקאי להשמדת הרכיב הזה בשרשרת הייצור הגרעינית. אלא שאיראן אינה חופשייה לפעול כרצונה והיא נתונה לפיקוח לווייני ומודיעיני קפדני של ארה"ב ושל ישראל, ואם תנסה להגיע לחומרי הביקוע היא חושפת את עצמה לתגובה חריפה, לכן גם בקרב האיראנים מקננים חשש ואי-ודאות.

ניצחון איראני היה פצצה גרעינית או שליטה מלאה בכל רכיבי שרשרת הייצור ויכולת לממשם. העובדה שאין ברשותה היכולת הזו, כמו העובדה שהיא נאלצת להסכים להפסקה של העשרת האורניום שיכול לשמש למטרות צבאיות על אדמתה, לפנות את האורניום המועשר או לדלו ולהתחייב לכך שלעולם לא יהיה לה נשק גרעיני, בין אם בייצור עצמי ובין אם ברכישה, אינן יכולות להיחשב כניצחון איראני; ההפך הוא הנכון.

5. לגיטימיות המשטר האיראני מבית ופריכותו

לחתימה על הסכם יש משמעות פנים-איראנית, המשפיעה על לגיטימיות המשטר ועל יציבותו. לצד מתנגדים מהזרם האולטרא-קיצוני של המשטר, הרואים בעצם המשא ומתן ובחתימה על הסכם משום כניעה איראנית, ניצב ציבור רחב של מתנגדי המשטר הרואה בהסכם משום לגיטימציה של המשטר וסיועו להתחזקותו ולהתבססותו.

ייתכן שהסנטימנט השלילי הזה ייתפס בעיני ציבור רחב זה כסוג של הזדמנות אחרונה לפעול נגד המשטר ולקוות שיזכה בתמיכה אקטיבית או משמעותית יותר מצד ארה"ב, ישראל והקהילייה הבינלאומית, כמו גם קבוצות אתניות ודתיות אחרות באיראן. בכל מקרה בעצם המשא ומתן, כמו גם בחתימה על הסכם, אין משום תעודת ביטוח למשטר האיראני, והוא ימצא עצמו מאותגר מבית וביותר מחזית אחת אל מול אתגרים כבדים מנשוא שאיתם יצטרך להתמודד.

בנוסף, המשטר הנוכחי סובל מהעדר לכידות פנימית בשל יריבויות ומתחים בין שלוש קבוצות לכל הפחות, כשעדיין לא ברור מה מידת אחיזתו של המנהיג העליון במושכות השלטון ועד כמה הוא באמת מתפקד, ולאלילו השפעות ושל מי הוא נתון. בכל מקרה, מדובר במנהיג עליון הנעדר את הסמכות הדתית והמנהיגותית של קודמו (אביו).

הסכם שלא יאפשר שיקום מהיר של איראן ושיפור המציאות הכלכלית, מה שמחייב מאמץ הרקוליאני, עלול להתפס בעיני רוב הציבור האיראני (תומכי המשטר ומתנגדיו כאחד) ככניעה ולא כניצחון. תפיסה של כניעה מאיימת על יציבות המשטר ותאלצו לפעול ביתר נחישות, נוקשות ואלימות כלפי ציבור המתנגדים, מה שעלול לעורר מהומות וחוסר יציבות פנימית כרוני, שיחליש מאוד את המשטר עד כדי קריסתו (בסדר גודל של כשלוש שנים או אולי אפילו מעט יותר). לא ניתן לחזות במדויק נקודת קריסה של המשטר בשל ריבוי המשתנים המשפיעים והתפתחות ההקשר).

6. מאזן ההישגים הישראליים

הנרטיב המתהווה הוא נרטיב של תבוסה ישראלית בשל כישלונה לממש את שלוש מטרות המלחמה מול איראן, ובשל העובדה שלאחר יותר משנתיים וחצי של לחימה היא נותרה עם שלוש חזיתות פתוחות, מעמד בינלאומי מתדרדר, שחיקה ביחסים עם ארה"ב ומתחים גואים מבית. לעומת זאת, המציאות מצביעה על שורת הישגים מרשימה של ישראל, גם אם לא כולם תורגמו להישגים אסטרטגיים חלוטים. במובן זה אנחנו עדיין בעיצומו של תהליך, מה גם שבמקרה של איראן, ישראל ניהלה את המערכה בשותפות אסטרטגית מלאה עם ארה"ב כשהאינטרסים של המדינות אינם חופפים במלואם, וישראל נדרשת לתג מחיר בשל השותפות הייחודית הזו והחשיבות שהיא מייחסת ליחסים המיוחדים עם ארה"ב.

שיתוף הפעולה הצבאי והמודיעיני עם ארה"ב היה ועודנו חסר תקדים בהיסטוריה של המדינות עצמן, ובהיסטוריה הארוכה של היחסים המיוחדים ביניהן. ישראל התבררה כבעלת הברית האיתנה, המסוגלת והנאמנה ביותר של ארה"ב. שיתוף הפעולה ההדוק בין המדינות מאפשר

לארה"ב למצות נכס אסטרטגי המבוסס על הניסיון המבצעי הישראלי, השבחת אמל"ח אמריקאי, יכולות מודיעיניות ייחודיות ותורות לחימה. הנכסיות הישראלית היא לא רק במישור האופרטיבי, אלא מתורגמת גם לעשרות מיליארדים של דולרים בשל חיסכון בשנות פיתוח ואדם רבות בכל הקשור לשיפורים נדרשים באמל"ח אמריקאי.

תוכנית הגרעין האיראנית הוסגה לאחור, אומנם רק באופן חלקי, אך עדיין מהותי.

ציר ההתנגדות נחלש – ישראל פגעה קשות בחמאס, בחיזבאללה ובמידה פחותה בחותיים, ולמעשה פירקה את טבעת האש האיראנית כמנגנון הגנה על איראן והרתעתה את ישראל.

ישראל העמיקה את שיתופי הפעולה הביטחוניים עם מדינות ערביות במרחב, עד כדי הצבת מערכת "כיפת ברזל" על צוותה באיחוד האמירויות. המדינות הערביות השכנות ומדינות המפרץ במסגרת פיקוד המרכז האמריקאי (Centcom) נטלו חלק פעיל בהגנה האווירית על ישראל. אף מדינה ערבית לא ניתקה את הקשרים עם ישראל. ישראל מנהלת משא ומתן רשמי וגלוי עם ממשלת לבנון לקראת הסכם ביטחוני כמבוא להסכם שלום, והממשל האמריקאי ממשיך להתאמץ לשכנע את סוריה, אינדונזיה ומדינות אחרות להצטרף להסכמי אברהם. במקביל הכירה ישראל בסומלילנד ובנתה יכולת לפריסה צבאית ומודיעינית שתסייע לה במלחמה נגד החותיים ובשליטה אפקטיבית יותר בים האדום.

ישראל שולטת ביותר מ-60% משטח רצועת עזה ובדרום לבנון עד נהר הליטאני ומעבר לו, כאשר בשתי הגזרות היא שומרת על חופש הפעולה והתגובה, גם אם במאפיינים מרוסנים יותר ופחות פרו-אקטיביים, אך אינה מהססת להגיב באופן לא-מידתי במקרים של הפרות מצד חמאס או חיזבאללה.

ניסיון להערכה קצת אחרת

הניסיון לפרש אירועים מורכבים שטרם הסתיימו ומציאות בהתהוות במונחים של "ניצחון מוחלט" או "תבוסה מלאה" הוא סוג של כשל אנליטי. שאלת יסוד חשובה צריכה להיות: מה השיג כל צד בהתייחס למטרות המלחמה בעבורו, ומה מצבו של כל צד בהשוואה למצבו טרם המערכה. שאלה חשובה נוספת צריכה להיות באוריינטציה צופה פני עתיד: לאן יוכל כל צד להתפתח בטווחי הזמן הקרובים והרחוקים.

מאזן ההישגים והכישלונות צריך להיבחן גם במשמעויות ההישגים והכישלונות על פני ציר הזמן ועמידותם, או האפשרויות העומדות בפני כל צד לבסס ולשמר הישגים ולצמצם או למזער כישלונות. המאזן צריך להיבחן בנקודת הזמן העכשווית, וגם בהתייחס לעתיד לבוא במבחן תרחישים שונים אפשריים. חשוב להבין מה מרחב הפעולה והגמישות שיש לכל צד לצורך שיפור מאזן ההישגים והכישלונות.

1. איראן – הצלחות טקטיות ונסיגה אסטרטגית

לצד ההצלחה לשמור על עצמאות גרעינית חלקית (החומר הבקיע עדיין בשטחה, הידע הטכנולוגי-גרעיני קיים, אך מתקני ההעשרה ניזוקו ותהליך שיקומם לא יתאפשר, בין אם מכוח הסכם ובין אם בשל חידוש המערכה הצבאית בהינתן כישלון המשא ומתן ואי-הגעה להסכם), הצליחה איראן (לעת עתה) להימנע מהסכם כניעה, לזכות ליחס של שווה במשא ומתן עם ארה"ב, ולמעשה לסוג של

לגיטימציה למשטר, ולהקלה כלכלית בהינתן הסרת המצור הימי על מצר הורמוז, אפשר ייצוא הנפט והכימיקלים, הסרת סנקציות והפשרת כספים. איראן גם הצליחה לכאורה, ככל שזה נוגע לעמדה האמריקאית, לחדש את החיבור ללבנון ולפרוס מטריית הגנה על חיזבאללה.

לעומת זאת, רשימת הכישלונות של איראן ארוכה ומשמעותית. איראן איבדה את מנהיגה העליון ושורה ארוכה של מנהיגים פוליטיים וצבאיים מנוסים; התשתית הגרעינית נפגעה במידה רבה הן בהתייחס למתקני ההעשרה והן בנוגע לאורניום המועשר שעדיין קבור באדמה ולאיראן יהיה קושי ניכר לחלצו משם. "טבעת האש", שעל בנייתה שקדה יותר משני עשורים, הוחלשה באופן מהותי ואיננה מסוגלת לספק היום את המענים שלשמש נוצרה.

כ-85% מתעשיית הנשק האיראנית הושמדו, חיל הים הושמד כמעט כולו וכך גם מערכות ההגנה האווירית, מה שמוותר את איראן חשופה ופגיעה ואת ישראל וארה"ב עם חופש פעולה אווירי מוחלט. גם היכולות הבליסטיות נפגעו ופחתו במידה רבה. הכלכלה והתשתיות הלאומיות ניזוקו באופן קשה, וההערכות הן שאיראן תזדקק לסכום שבין 400 מיליארד לטריליון דולר לשיקום. ההנהגה האיראנית איבדה את לכידותה וסובלת מיריבויות פנימיות, המנהיג העליון ברמת תפקוד נמוכה, טרם נראה בציבור ולא באמת ברורה מידת השפעתו, ובאיראן עצמה יש עדיין ציבור גדול מאוד המתנגד למשטר ועלול לפעול נגדו, מה שמחייב את המשטר להשקיע משאבים, קשב ומאמץ לדיכוי ההתנגדות האפשרית ומשפיע על מידת הלגיטימציה שלו מבית, ובהכרח על יציבותו.

איראן איבדה את ההרתעה האפקטיבית כלפי ישראל, ובתנאים הקיימים היום איננה מסוגלת לייצר איום קיומי נגד ישראל. בה בעת איראן חשופה לפגיעה מצד ישראל, שהצליחה לנטרל את מערך ההגנה האווירית והוכיחה יכולת פעולה רציפה והרסנית בכל רחבי איראן.

גם המאמץ האיראני לחיבור מחדש של איראן ללבנון ומטריית ההגנה שהיא מנסה לפרוס מעל חיזבאללה, כמו דרישתה לכלול את לבנון בהסכם הפסקת האש ובהסכם הסופי, ובכלל זה נסיגה מלאה של צה"ל מדרום לבנון, נתקלת בחומת ההתעקשות הישראלית להמשיך לקיים את הנוכחות והשליטה הצבאית בדרום לבנון, לשמור על חופש הפעולה נגד חיזבאללה בכל רחבי לבנון ולדחות כל זיקה בין איראן ללבנון. במקביל, ישראל מאיצה את המשא ומתן עם ממשלת לבנון לקראת הסכם ביטחוני כמבוא להסכם שלום בהמשך. המהלך הדיפלומטי מול ממשלת לבנון הוא בחזקת איום של ממש על חיזבאללה, ומסייע לסיכול האינטרס האיראני לחזור לעמדת השפעה בלבנון.

2. ישראל – הישגים טקטיים ואופרטיביים מרשימים עם פוטנציאל להישגים אסטרטגיים

בשיתוף פעולה תקדימי מבחינה היסטורית, ומרשים ואפקטיבי מאוד מבחינה צבאית בין ישראל לארה"ב, הצליחה ישראל לפגוע בתשתית הגרעין האיראני, לערוף את ההנהגות הפוליטית והצבאית האיראנית; לנטרל את ההגנה האווירית ולהבטיח חופש פעולה אווירי ושליטה אווירית במרחב האווירי האיראני; לפגוע בתשתיות צבאיות ובבסיג; לפורר את "טבעת האש" האיראנית / ציר ההתנגדות, בדגש על פגיעה משמעותית מאוד בחיזבאללה, "היהלום בכתר" מבחינת איראן; לכבוש את דרום לבנון ולבסס מרחב ביטחון שבו היא פועלת בחופשיות, לאחר עזיבה של כל האוכלוסייה השיעית במרחב והריסת הכפרים ששימשו כתשתיות וכמוצבי טרור עבור חיזבאללה, וגם לשמור על חופש פעולה נגד חיזבאללה בכל רחבי לבנון תוך נטרול בפועל של המאמץ האיראני לחיבור מחדש בין הזירות, שבא לידי ביטוי גם בנוסח מזכר ההבנות. ישראל הצהירה שאיננה מחויבת לו, וככל שמדובר בלבנון גם פועלת בהתאם לכך.

ישראל אומנם נענתה לבקשה האמריקאית שלא להרחיב את פעולתה מעבר לקו הצהוב בשלב זה, אך שומרת על חופש פעולה מלא בתוך השטח הצהוב כשהתחייבותה לרסן את תגובותיה מעבר לקו הצהוב מותנית בהתנהלות חיזבאללה והקפדתו על קיום הפסקת האש.

ישראל הוכיחה עליונות צבאית בולטת על איראן ויכולת פעולה צבאית מרשימה הן באופן עצמאי והן עם מכפיל כוח בשל השותפות התקדימית והייחודית עם ארה"ב, ומעצם שילובה בפיקוד המרכז האמריקאי. למעשה, במהלך חמש המערכות הצבאיות נגד איראן (מאז אפריל 2025) סיפק מערך ההגנה המשולב של פיקוד המרכז האמריקאי מעטפת הגנה אפקטיבית נגד הטילים והכטב"מים האיראניים, ובהמשך גם החות"יים. המשמעות היא השתתפות פעילה של מדינות ערביות במרחב במעטפת ההגנה המשולבת והמתואמת, תוך הפגנת יכולת מרשימה מול איראן.

ישראל אומנם לא הצליחה לנטרל את התשתית הגרעינית באופן מלא ומוחלט וגם לא את הטילאות הבליסטיות, והיא גם טרם השלימה את המערכה נגד חמאס וחיזבאללה, שתי זירות שנתרו פתוחות ומטרידות, כל אחת בעוצמה ובמאפיינים שונים, ומוצאת עצמה בפני מציאות מורכבת לאחר החתימה על מזכר ההבנות ובמקרה של התקדמות במשא ומתן לקראת הסכם קבע, אלא שבמבחן המאזן הכולל היא לבטח לא הובסה. ההישגים חלקיים, ויש להשלים תוך התנהלות במתח שבין שימור התיאום והיחסים המיוחדים עם ארה"ב לבין שימור עצמאות וחופש הפעולה מול חמאס וחיזבאללה.

מסקנות – הערכה אלטרנטיבית בשלושה עיקרים

1. מזכר ההבנות איננו ניצחון איראני ברוח הנרטיב האיראני, אלא תוצאה שנכפתה על איראן בשל חולשתה ופגיעותה, גם אם במחיר ויתורים אמריקאים בעייתיים;
2. ישראל לא הובסה אסטרטגית, אלא השיגה חלק ניכר ממטרותיה ושומרת על חופש פעולה עתידי בכל הזירות;
3. 60 הימים שנקצבו למשא ומתן הם גם בבחינת הזדמנות לישראל להשפיע על תוצאות המשא ומתן ומתווה ההסכם, ככל שיגיעו אליו. הם מספקים לישראל חלון זמן חשוב להפקת לקחים ובניית יכולות לחידוש המערכה הצבאית, במידה שתידרש לכך. כישלון המשא ומתן ומסקנה אמריקאית לגבי האחריות האיראנית לכישלון עשויים להוביל לשינוי המדיניות האמריקאית, ואולי גם לחידוש המערכה הצבאית עד לשלב שבו יסכים המשטר האיראני לקבל את כל הדרישות האמריקאיות.

פרספקטיבה מרחיבה מלמדת שאיראן של שנת 2026 חלשה ופגיעה יותר מאיראן של 2023. ישראל, לעומת זאת, חזקה בשנת 2026 לאין שיעור מישראל של 2023. ישראל לא הצליחה לממש את שלוש מטרות המלחמה המוצהרות במלואן, ולכן סיום המערכה אינו עולה בקנה אחד עם האינטרסים הישראליים. איראן מצליחה להרוויח זמן וגם את האפשרות לשקם את מצבה הכלכלי, אך תידרש להשקעות עצומות ולזמן ממושך כדי לשקם את כלכלתה ואת תשתיותיה. בעצם החתימה על מזכר ההבנות וניהול המשא ומתן עם ארה"ב יש משום מתן לגיטימציה למשטר האיראני, מה שמסייע לו לשקם את מעמדו הבינלאומי, אך ייתכן שמדובר ברווחה זמנית בלבד, בשל הקושי לגשר על הפערים בין הצדדים ולהגיע להסכם.

הערכה אלטרנטיבית איננה אופטימיזם עיוור או אשלייתי. יש מקום לביקורת על ממשלת ישראל ומדיניותה וחייבים להכיר בהישג האיראני בואכה מזכר ההבנות, כמו גם בחולשה האמריקאית בהקשר זה ובסיכון שבהחרפת היחסים בין ארה"ב לבין ישראל ושינויים מדאיגים בהתנהלותו של הנשיא טראמפ כלפי נתניהו וכלפי ישראל, אלא שבה בעת נכון יהיה להתמקד בעובדות ולא בנרטיבים, להתעמק במאזן הכולל של הצלחות וכישלונות ולהתייחס לקבועי הזמן – הבחנה בין הטווח המיידי, הטווח הקרוב והטווח הרחוק יותר, ולזכור שיש לישראל מרחב תמרון והשפעה על מה שקורה ועל מה שיקרה.

ומה הלאה? כיצד נכון לישראל לפעול

- ישראל צריכה למצוא את הדרך להתנהל במתח שבין ההכרח שבשימור היחסים הקרובים עם ארה"ב לבין שימור חופש הפעולה המבצעי שלה והיכולת להגן על עצמה בכוחות עצמה, תוך סירוב עיקש לקבלת המשוואה שאיראן מנסה ליצור באמצעות הזיקה שהיא מנסה לבסס בין המשא ומתן בינה לבין ארה"ב לקראת הסכם ובין לבנון, והכללת תנאים המחייבים את נסיגת ישראל מדרום לבנון ושליטת יכולת התגובה שלה.
- ישראל צריכה למצוא את הדרך באמצעות הממשל האמריקאי להיות מעורבת בגיבוש סעיפי ההסכם במהלך המשא ומתן שיתנהל בין ארה"ב לבין איראן, ולא למצוא עצמה מודרת מהתהליך וללא יכולת להשפיע על מהות ההסכם המתגבש – ישראל מחוץ לחדר המשא ומתן, אבל משפיעה על המשא ומתן.
- כך למשל ישראל צריכה לדרוש את השלמת הפירוק של מתקן פורדו, הוצאת כל האורניום המועשר (לא רק ברמת העשרה של 60%) מאיראן או דילולו, והשתתף מגבלות על מערך הטילים הבליסטיים.
- חשוב מאוד בראיית האינטרס הישראלי לשמר את האיום הצבאי האמין על איראן, ומכאן את הנוכחות הצבאית האמריקאית במרחב ואת המחויבות האמריקאית לחידוש הסנקציות במקרה של אי התקדמות במשא ומתן או הפרות איראניות את ההסכמות שכבר ישנן.
- נכון מבחינת ישראל לגבש הבנות חלוטות עם הממשל האמריקאי לגבי התגובות המשותפות והעצמאיות למקרה של כישלון המשא ומתן או הפרת ההסכם על ידי איראן.
- מעורבותה של פקיסטן כמתווכת והתקרבותה לטורקיה, ערב הסעודית ומצרים, כמו גם קרנה שעלתה בעיני ארה"ב, מאיימות על הודו ומכשירות תנאים נוחים יותר מבחינת ישראל להידוק הקשרים הביטחוניים והכלכליים עם הודו. נכון לישראל לפעול להידוק הקשרים ושיתופי הפעולה עם הודו, יחד עם שותפה שלישית – איחוד האמירויות, ולהניח את התשתית היציבה לפרויקט IMEC בבוא היום, לכשיתבהרו הדברים מול ערב הסעודית.
- זה הזמן שבו ישראל נדרשת לנשום נשימה עמוקה, לבחון את עצמה, גם בביקורתיות מתחייבת; להימנע מפרובוקציות מיותרות מול הממשל האמריקאי, בעיקר כשמדובר בהתבטאויות מיותרות של פוליטיקאים, ולנהל את המגעים עם הנשיא והממשל האמריקאיים בחדרים סגורים ובשיח אינטימי, תוך שמירה על כבודם, להדק את התיאום הצבאי עם CENTCOM, לשפר את המערכים הצבאיים בהשלמת מלאים, אימונים ופיתוח יכולות ואסטרטגיה רלוונטית לתרחישים השונים.

- בנוסף, ישראל צריכה לפתח את השריר המדיני: לקדם במהירות את המשא ומתן עם לבנון, לקדם הבנות עם המשטר הסורי, להעמיק את הקשר עם הודו ועם איחוד האמירויות ולפעול לשיפור מעמדה הבינלאומי.
- ולבסוף, ובכל הנוגע לחזיתות מול חיזבאללה וחמאס, ישראל צריכה למצוא את הדרך לשילוב מושכל בין השריר הצבאי לשריר המדיני ולהוביל לעיצוב הסדרים מדיניים על בסיס ההישגים הצבאיים שיאפשרו את שיפור המציאות הביטחונית באופן ניכר ואת סלילת הדרך לעיצובה של ארכיטקטורה אזורית חדשה, שתהפוך בתורה לציר מרסן מול איראן ותוביל לייצוב המערכת האזורית ולשגשוגה, כשישראל היא חלק חשוב ממנה (ברוח חזון האסטרטגיה המשושה שהוצגה על ידי ראש הממשלה בישיבת הממשלה ב-22 בפברואר 2026).